

INSTYTUT ARCHEOLOGII UNIwersYTETU WROCLAWSKIEGO

**ŚLĄSKIE SPRAWOZDANIA
ARCHEOLOGICZNE
XLIV**

Pod redakcją
Zbigniewa Bagniewskiego

UNIwersYTET WROCLAWSKI

INSTYTUT
ARCHEOLOGII

Wrocław 2002

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

Zbigniew Bagniewski, Stanisław Pazda, Krzysztof Wachowski,
Włodzimierz Wojciechowski (przewodniczący)

SEKRETARZ REDAKCJI

Jan Michał Burdukiewicz

Opiniowała do druku

Prof. dr hab. Anna Kulczycka-Leciejewiczowa

Okładkę projektował

Henryk Grocholski

Przekład streszczeń

Bartłomiej Madejski

Redakcja techniczna

Kamilla Limisiewicz

Przemysław Guszpit

Rycina na okładce

Fragment figurki żeńskiej z osady kultury lendzielskiej
w Księginicach Wielkich, pow. Strzelin

© *Copyright by Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2002*

ISBN 83-915048-7-5

Skład i łamanie

AKME – Zdzisław Wiśniewski
50-056 Wrocław, ul. Wierzbowa 3

Druk i oprawa:

Zakład Małej Poligrafii
mgr inż. Marek Batycki
ul. M. Sępa Szarzyńskiego 46/1

Nakład: 300 egz.

SPIS TREŚCI

BADANIA TERENOWE

A. Wiśniewski, B. Kufel, Dalsze badania stanowiska środkowopaleolitycznego przy ul. Hallera we Wrocławiu	9
T. Wiszniewska, K. Stefanik, P. Socha, Wstępne wyniki badań szczątków kostnych zwierząt ze stanowiska środkowopaleolitycznego przy ul. Hallera we Wrocławiu	21
T. Płonka, A. Wiśniewski, Nowe dane na temat stanowiska gómpaleolitycznego Henryków 15, pow. Ząbkowice Śląskie, w świetle badań w 2001 roku	27
A. Traczyk, Z. Jary, Wykształcenie i wiek utworów pokrywowych w rejonie stanowiska paleolitycznego w Henrykowie 15, pow. Ząbkowice Śląskie	39
B. Ginter, M. Połtowicz, Badania archeologiczne w Dzierżysławiu pow. Głubczyce w 2001 roku	47
J.M. Burdukiewicz, A. Szynkiewicz, Badania archeologiczne i paleogeograficzne stanowiska Łęgoń, pow. Wschowa	57
M. Malkiewicz, Analiza palinologiczna osadów jeziornych w rejonie stanowiska Łęgoń, pow. Wschowa	79
Z. Bagniewski, Nowe ślady osadnictwa schyłkowopaleolitycznego w Kotlinie Gorzowskiej	87
Z. Bagniewski, Obozowisko Trzebiczy Młyn 2 (Kotlina Gorzowska) w świetle badań w roku 2001	97
Z. Bagniewski, Wyniki dalszych badań obozowiska mezolitycznego Gościm 23 (Kotlina Gorzowska)	111
Z. Bagniewski, Obozowisko maglemoskie Trzebiczy Młyn 1 w Kotlinie Gorzowskiej	125
Z. Bagniewski, Neolityczne obozowisko pasterskie Gościm 23a (Kotlina Gorzowska)	135
W. Fabisiak, P. Cholewa, Z badań wykopaliskowych osady kultury lendzielskiej w Księginicach Wielkich, pow. Strzelin, w latach 1999-2000	147
W. Fabisiak, P. Cholewa, Plastyka antropomorficzna z osady kultury lendzielskiej w Księginicach Wielkich, pow. Strzelin	171
W. Wojciechowski, P. Cholewa, A. Limisiewicz, Wyniki rozpoznania terenowego i badań wykopaliskowych megalitycznego grobowca kujawskiego w rejonie Henrykowa, pow. Ząbkowice Śląskie	177
P. Cholewa, W. Wojciechowski, Wyniki badań na osadzie kultury pucharów lejkowatych przy ul. Czekoladowej we Wrocławiu	187
P. Paruzel, W. Witkowska, J. Wójcik, Wyniki badań ratowniczych w Truskolasach, pow. Kłobuck	197
I. Lasak, J. Baron, B. Krukiewicz, Badania peryferyjnej, północno-wschodniej strefy cmentarzyska w Miłosławicach, pow. Milicz	205

P. Dąbrowski, J. Szczurowski, Pochówki ciałołpalne z cmentarzyska kultury łużyckiej w Miłosławicach, pow. Milicz	215
E. Bugaj, B. Gediga, A. Kosicki, R. Szwed, L. Żygadło, Badania ratownicze na stanowisku Milejowice, pow. Wrocław, w latach 1999-2001	235
A. Błażejewski, Ratownicze badania wykopaliskowe w Niezgodzie, pow. Trzebnica	253
G. Domański, Badania ratownicze na w Bykowie, pow. Wrocław, w latach 2000-2001	259
A. Jastrzębski, M. Lenarcik, Badania archeologiczne na rogu ulicy Szewskiej i Wita Stwosza we Wrocławiu	269
K. Jaworski, M. Paternoga, Grodzisko z przełomu IX i X wieku w Gilowie koło Niemczy. Badania w 2001 roku	279
C. Buśko, P. Janczewski, J. Niegoła, Badania archeologiczno-architektoniczne przy ul. Szewskiej 74 i Kurzym Targu 2 we Wrocławiu	291
P. Janczewski, Zmiany w zagospodarowaniu przestrzeni dawnej działki mieszczańskiej przy ul. św. Mikołaja 25-26 we Wrocławiu	301
P. Guszpit, R. Mruczek, Wyniki badań archeologiczno-architektonicznych południowej części działki mieszczańskiej przy ulicy św. Mikołaja/Rzeźniczej we Wrocławiu	315
P. Kraus, Badania ratownicze na ulicy Kuźniczej we Wrocławiu	327
P. Guszpit, R. Mruczek, Badania archeologiczno-architektoniczne przy ulicy Inowrocławskiej we Wrocławiu-Szczepinie	333
A. Bilińska, Średniowieczne i nowożytnie materiały ceramiczne z parceli przy ulicy Białoskórniczej we Wrocławiu	341
A. Jastrzębski, Wstępne wyniki badań ratowniczych na ulicy Piotra Skargi we Wrocławiu	353
J. Lodoski, Gródek późnośredniowieczny w Ostrawie, pow. Góra	363
G. Ciara, P. Konczewski, R. Mruczek, M. Stefanowicz, Brama Ziębicka w Strzelinie	375

MATERIAŁY I ROZPRAWY

M. Masojć, Z badań stanowisk schyłkowopaleolitycznych nad Jeziorem Kunickim, koło Legnicy	393
D. Nowakowski, Zamek w Ryczeniu w świetle badań archeologicznych z lat 1980-1981	409
T. Borkowski, P. Jarysz, Badania archeologiczne na terenie Kępy Mieszczańskiej we Wrocławiu w 1999 roku	423
P. Guszpit, R. Mruczek, J. Piekalski, Środa Śląska. Zaplecze targu małego miasta średniowiecznego	431
J. Durbałło, D. Karst, Z badań murów obronnych średniowiecznej Świdnicy	449
M. Furmanek, S. Kulpka, Kościół św. Krzyża w Wodzisławiu Śląskim w świetle dotychczasowych badań archeologicznych	459

KOMUNIKATY

E. Foltyn, Liściak ahrensbuski z Samborowic na Górnym Śląsku	469
J.M. Burdukiwicz, Neolityczna siekierka kamienna z Siedlnicy, pow. Wschowa	473
T. Grałak, I. Wodejko, J. Wyszyńska, Zespół ciężarków tkackich kultury łużyckiej ze Ścinawicy, pow. Kłodzko	477
T. Grałak, M. Opalińska-Kwaśnica, J. Wyszyńska, Wyniki badań weryfikacyjnych w Rudzie Żmigrodzkiej, pow. Trzebnica	481
I. Lasak, Ślady osadnictwa łużycko-pomorskiego w Gościmiu (Kotlina Gorzowska)	485
M. Bednarek, A. Józefowska, Weryfikujące badania archeologiczne na stan. 14 w Smolcu, pow. Wrocław	495
M. Bednarek, Kolejne ślady hutnictwa żelaza na stan. 12 w Miechowicach Oławskich, pow. Strzelin	501
M. Bohr, Cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich w Parkoszowie, pow. Bolesławiec	505
M. Bednarek, Osada z okresu wędrówek ludów w Miechowicach Oławskich, pow. Strzelin	513
T. Grałak, I. Wodejko, J. Wyszyńska, Wyniki badań stanowiska z przełomu późnego okresu wpływów rzymskich i wędrówek ludów w Kłodzku	519
S. Paźda, Zagadkowa figurka (szachowa?) z Radłowic, pow. Oława	525
A. Fabisiak, R. Mruczek, Przyczynek do znajomości średniowiecznych murów obronnych Wrocławia	529

K. Kwaśnica, Relikty średniowiecznych urządzeń hydrotechnicznych, przy ulicach Henryka Pobożnego i Niemcewicza we Wrocławiu	533
C. Buśko, J. Niegoła, Kaplica św. Wojciecha w Opolu	539
J. Łodowski, Późnośredniowieczne siedziby obronne w Polanowie i Wierzowicach Wielkich, pow. Góra	547
W. Grabowski, G. Jaworski, M. Łesiuk, M. Sapielak, Z badań ratowniczo-zabezpieczających w piwnicach Ratusza Miejskiego we Lwówku Śląskim	553
M. Furmanek, S. Kulpka, Badania archeologiczne przy ulicy Kraszewskiego i Staszica w Rybniku	561

VARIA

Z. Bagniewski, Z działalności Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego w roku 2001 ...	569
Wspomnienie o Profesorze Zbigniewie Bagniewskim	577
Wspomnienie o Piotrze Gierczaku (1966-2002)	581

EWA BUGAJ, BOGUSŁAW GEDIGA, ANDRZEJ KOSICKI, ROBERT SZWED,
LESZEK ŻYGADŁO

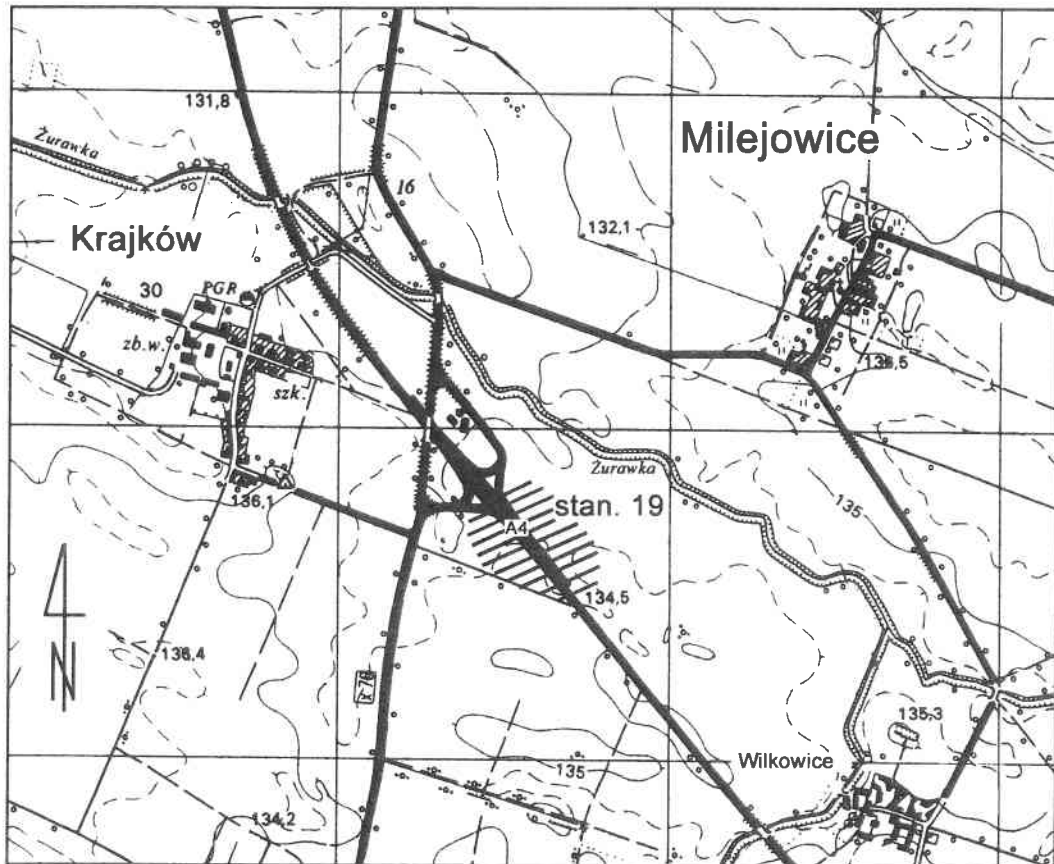
BADANIA RATOWNICZE NA STANOWISKU MILEJOWICE,
POW. WROCŁAW W LATACH 1999-2001

Stanowisko Milejowice 19, pow. Wrocław, położone jest między 165+950 a 166+450 kilometrem autostrady A-4, w odległości 900 m na południowy zachód od zabudowań wsi Milejowice i 700 m na południowy wschód od wsi Krajków (ryc. 1).

Znajduje się ono na wysoczyźnie morenowej Równiny Wrocławskiej, na wysokości 133,00-133,75 m n.p.m. Wysoczyzna zbudowana jest głównie ze zwałów piasków i żwirów oraz głazów, a miejscami z glin zwałowych, na których zalega cienka pokrywa utworów lessopodobnych o średniej miąższości 0,4-0,8 m. Usunięta warstwa orna miała charakter piasków pyłowo-ilastych o genezie deluwialnej, tworzących w połączeniu z dodatkami organicznymi dobre gatunkowo gleby bonitacyjne. Woda podziemna występuje w tym miejscu od czasów pradziejowych na niewielkiej głęb., tj. ok. 1,5-2,0 m, a jej poziom, ze względu na słabo przepuszczalne gliniaste podłoże, podnosi się okresowo. Studia geomorfologiczne, realizowane w ramach grantu Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej „Trakt” przez dr. H. Chmal¹ wykazały, iż badany archeologicznie obszar na stanowisku Milejowice 19 jest miejscem, gdzie wysoczyzna morenowa ma postać międzyrzecza wobec dwóch zbiegających się paleokoryt Małej Żurawki. Przebieg dawnych koryt jest dobrze czytelny na mapach topograficznych i zdjęciach lotniczych. Szczególnie wyraźnie zaznacza się prawa (główna) odnoga rzeki, która, najprawdopodobniej w okresie halsztackim, płynęła w odległości ok. 100 m na północ od krawędzi poddane-go badaniom terenu. Następnie koryto uległo przesunięciu mniej więcej o 100-200 m w kierunku północnym i w postaci dzikiej, meandrującej, egzystowało do II wojny światowej. Mała Żurawka jest obecnie skanalizowana, a większość niedawnych zakoli została całkowicie zasypana (Chmal 2001).

Prace wykopaliskowe na stanowisku Milejowice 19, finansowane przez Agencję Budowy i Eksploatacji Autostrad, prowadzone były w latach 1999-2001 i będą kontynuowane w roku przyszłym. Relikty osadnictwa pradziejowego zostały odkryte w tym

¹ Także wszystkie inne specjalistyczne ekspertyzy (dendrochronologiczne, datowania metodą C-14, archeozoologiczne, petrograficzne, paleobotaniczne) zostały wykonane w ramach grantu Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej „Trakt”.

Ryc. 1. Milejowice 19, pow. Wrocław. Lokalizacja stanowiska. Skala 1:25000

miejsu przez mgr. E. Drużyłowskiego podczas inspekcji prac ziemnych związanych z budową autostrady A-4 w 1999 r. Podjęte w trybie natychmiastowym badania ratownicze w obrębie budowanego północnego pasa autostradowego trwały od 03.08. do 27.08.1999 r. W rezultacie przeprowadzonych wówczas prac odsłonięto obszar o łącznej powierzchni ponad 24 arów, na którym zarejestrowano 25 obiektów osadniczych związanych z ludnością kultury łużyckiej oraz wieloosobniczy pochówek szkieletowy ludności kultury unietyckiej. Materiały zabytkowe pozyskane z obiektów osadniczych, to przede wszystkim ceramika, typowa dla inwentarzy kultury łużyckiej z V okresu epoki brązu i okresu halsztackiego.

Podjęte w 1999 r. prace wykopaliskowe uzmysłowiły w sposób jednoznaczny konieczność kontynuacji badań na terenie zaprojektowanych w tym miejscu, po obydwu stronach autostrady, Miejsc Obsługi Podróżnych (MOP: „Krajków I” i „Krajków I Południe”) obejmujących obszar ok. 20 ha. W celu dokładnego określenia zasięgu nowo odkrytego stanowiska przeprowadzono wówczas na polach przylegających do inwestycji prospekcje powierzchniowe. Na ich podstawie oraz uwzględniając wyniki badań ratowniczych zaplanowano na 2000 r. szerokopłaszczyznowe prace wykopaliskowe, do których wytypowano wstępnie powierzchnię 400 arów.

W 2000 r. badania terenowe prowadzono w okresie od czerwca do początku grudnia (Gediga i in. 2001, s. 153-154). Pracami w terenie, wykonywanymi z ramienia Instytutu

Archeologii i Etnologii PAN, Oddział we Wrocławiu, kierowała dr E. Bugaj z Instytutu Prahistorii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, pod opieką merytoryczną prof. dr. hab. B. Gedigi. Nadzór nad przebiegiem prac sprawowali dr L. Żygadło i mgr A. Kosicki z Zespołu Badań Ratowniczych IAI PAN, Oddziału we Wrocławiu. Ponadto w pracach terenowych uczestniczyły liczne zespoły badawcze, składające się w sumie z 11 archeologów, kierujących eksploracją na poszczególnych wykopach oraz ponad 150 pracowników². W pracach laboratoryjno-gabinetowych brali też udział studenci i absolwenci kierunku archeologii z Uniwersytetu Wrocławskiego³. Klasyfikację chronologiczno-kulturową materiałów zabytkowych pozyskanych w trakcie badań przeprowadził prof. dr hab. G. Domański.

Analogicznie zorganizowane były badania w 2001 r., a pracami w terenie, na zlecenie i we współpracy z Zespołem Badań Ratowniczych IAI PAN pod merytoryczną opieką prof. dr. hab. Bogusława Gedigi, kierował dr Robert Szwed. Tak jak w sezonie poprzednim do prac włączyło się też liczne grono archeologów i studentów⁴ ponadto zatrudniano do 100 pracowników fizycznych.

Ratownicze prace wykopaliskowe prowadzone były w trakcie obu sezonów, równocześnie w południowej i północnej części obszaru objętego inwestycją, który przecinały dwie jezdnie autostrady A-4. Ze względu na bezpieczeństwo ekip pracujących postanowiono wykonywać niezależnie dokumentację rysunkową i fotograficzną dla obydwu części stanowiska z zachowaniem oddzielnej numeracji obiektów. W 2000 r. w części północnej, oznaczonej jako stanowisko Milejowice 19, pas N, kontynuowano prace wykopaliskowe już tylko w obrębie MOP-u „Krajków I”. Natomiast w części południowej, nazwanej Milejowice 19, pas S, badania koncentrowały się najpierw na pasie terenu przeznaczonego bezpośrednio pod budowę jezdni południowej, a w drugiej fazie na obszarze MOP-u „Krajków I Południe”. W 2001 r. wykopaliska na stanowisku odbywały się już tylko w obrębie planowanych MOP-ów (ryc. 2, 3).

W trakcie przeprowadzonych w latach 2000-2001 prac wykopaliskowych badania objęta została powierzchnia zajmująca łącznie ponad 8,5 ha terenu, na którym zarejestrowano i wyeksplorowano ok. 2660 obiektów archeologicznych. Uzyskane wyniki potwierdziły zaobserwowaną już w 1999 r. atrybucję kulturową zabytków.

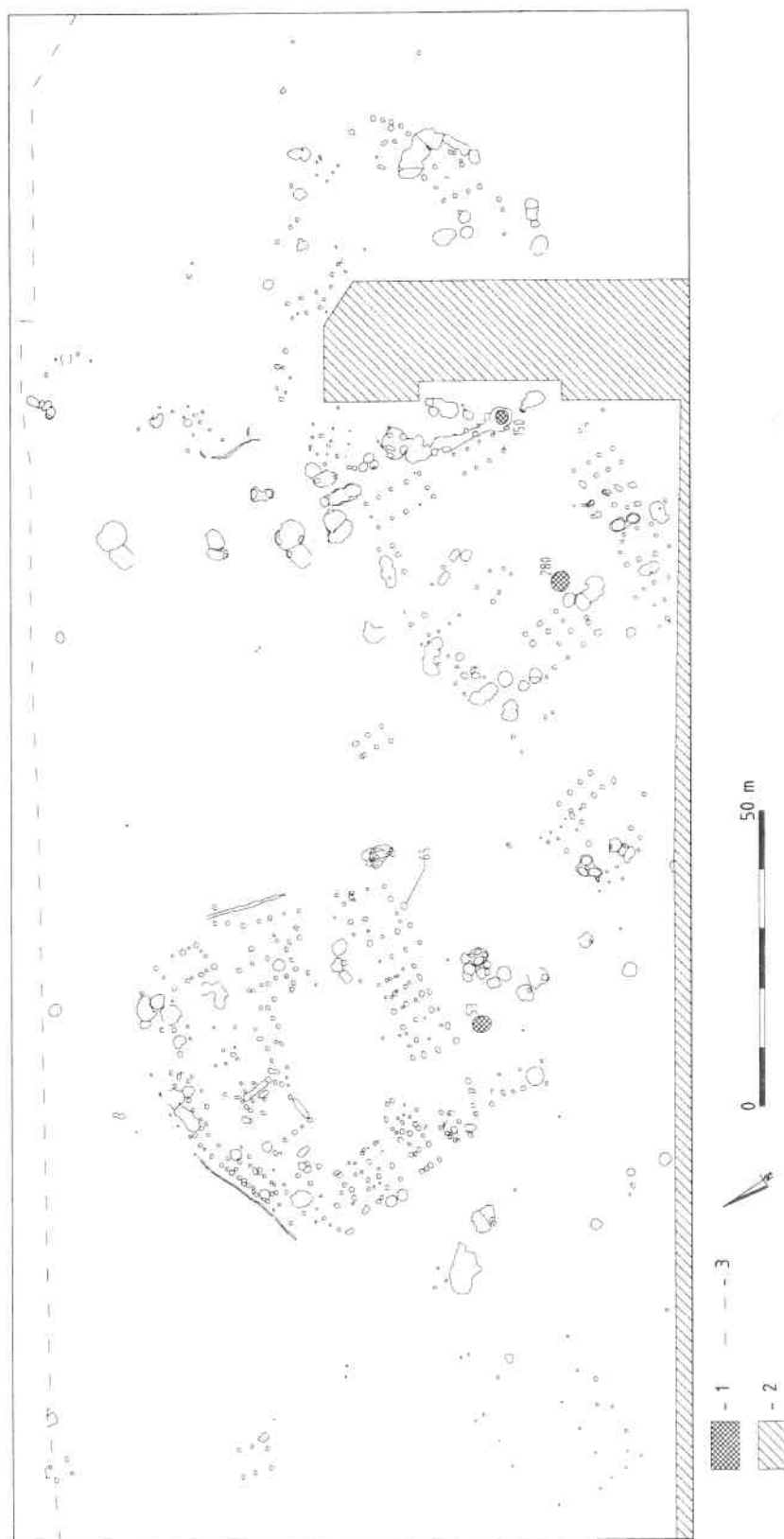
W zachodniej części stanowiska, zarówno na pasie S, jak i N, znajdowała się nekropolia, w obrębie której odkryto 10 pochówków (ryc. 4). Wystąpiły one na zwartej przestrzeni, a odległości między skrajnymi grobami wynosiły ok. 70-80 m. Odkryte i zbadane groby stanowią część rozleglejszego cmentarzyska, które swym zasięgiem wykracza w kierunku zachodnim poza linię rozgraniczającą inwestycję. Charakter oraz wyposażenie grobów, w postaci naczyń glinianych, fragmentu wyrobu brązowego (pierścionka?), przęślika, zabytków krzemienych oraz naszyjnika z kłów zwierzęcych, uzasadniają łączenie ich z ludnością kultury unietyckiej z wczesnej epoki brązu.

Zdecydowana większość obiektów odkrytych na całym przebadanym obszarze stanowiska należała do relikwów związanych z osadą ludności kultury łużyckiej ze schyłku

² W skład ekipy badawczej wchodził archeolog: mgr mgr J. Biszkont, M. Grześkowiak, M. Kopeć, J. Kopiasz, M. Michnik, K. Nowaczyk, L. Nowaczyk, W. Nowaczyk, K. Skrzyńska i dr R. Szwed.

³ D. Bobak, I. Dołata, T. Drozd-Beżaniszwili, K. Gorek i J. Wajda.

⁴ W roku 2001 poszczególnymi odcinkami na stanowisku kierowali: dr E. Bugaj oraz mgr mgr M. Grześkowiak, M. Kopeć, J. Kopiasz, M. Michnik, K. Nowaczyk i L. Nowaczyk.

Ryc. 2. Milejowice, stan. 19, pow. Wrocław. Plan części wykopu na pasie N: 1 – studnia, 2 – teren planowany do badań, 3 – granica wykopu. Rys. D. Bobak

Ryc. 3. Milejowice, stan. 19, pow. Wrocław. Plan części wykopu na pasie S: 1 – studnia, 2 – obszar zniszczony przez nowożytnie wkopy, 3 – kompleks obiektów związanych z warsztatem brązowniczym, 4 – granica wykopu. Rys. D. Bobak

epoki brązu i podokresu HaC wczesnej epoki żelaza. Z jam, a także z obecnej na większości stanowiska warstwy kulturowej, pozyskano przede wszystkim różnorodny materiał masowy, który stanowiła głównie ceramika (ryc. 5:2-7; 6:1-8, 12, 13), polepa oraz kości zwierzęce (Chrzanowska, Krupska 2000, 2001). Prócz tego wystąpiły przęśliki, ciężarki tkackie, łyżki gliniane, kamienne rozcieracze oraz przedmioty wykonane z brązu (ryc. 5:1, 8; 6:9-11). Materiał ten stanowi obecnie przedmiot szczegółowych analiz. Na podstawie wstępnego rozpoznania pozyskanych zabytków, w tym głównie ceramiki, chronologię całej osady określić można przede wszystkim na podokres HaC. Takie datowanie potwierdzają także wyniki analiz dendrologicznych zawierające się w przedziale od ok. (po roku) 680 do ok. 610 BC (Krapiec 2001a, 2001b)

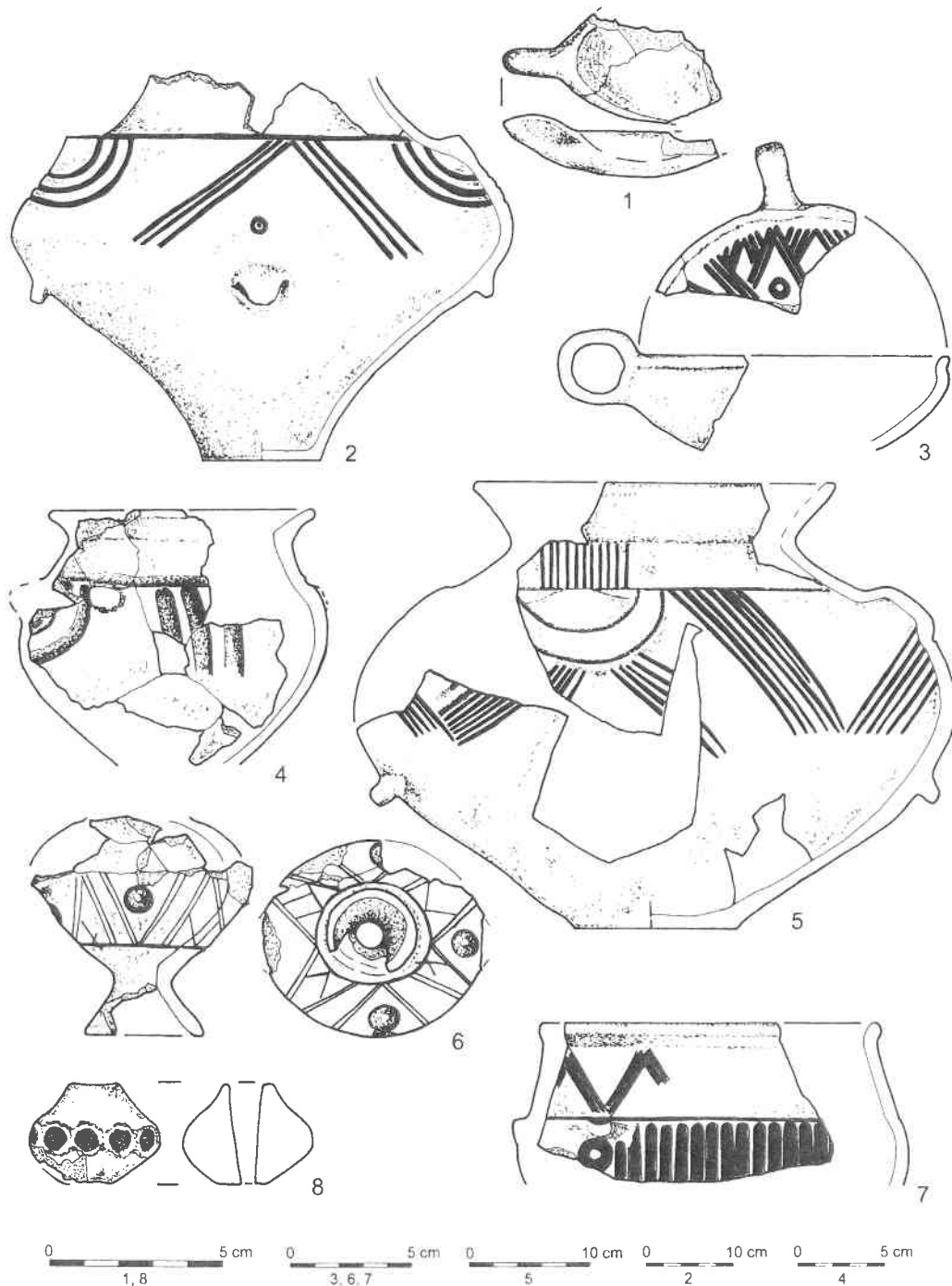
oraz próba kości zwierzęcych oznaczona metodą C-14 na 2750 ± 110 BP (Pazdur 2001).

Szczególnie interesujące i cenne źródłowo okazały się obserwacje, dotyczące rozpoznania prawidłowości związanych z rozplanowaniem przestrzennym osady. Przy rekonstrukcji odkrytych pozostałości zabudowy osady wzięto pod uwagę głównie wzajemne relacje i związki funkcjonalne ewidentnych śladów po słupach, ich wielkość oraz rozstaw. Ponadto w tak wyodrębnionych układach analizowano korelacje między rozmiarami budynków i potencjalnymi sposobami wznoszenia ścian i dachów. Zdawać sobie w tym wypadku trzeba też sprawę, że na możliwości interpretacyjne w tym zakresie ogromny wpływ ma wiele uwarunkowań, z których wymienić należy m. in. stopień zniszczenia stanowiska przez intensywną orkę, prace melioracyjne, rodzaj podłoża, a także użytkowanie tej samej przestrzeni w dłuższym okresie czasu.

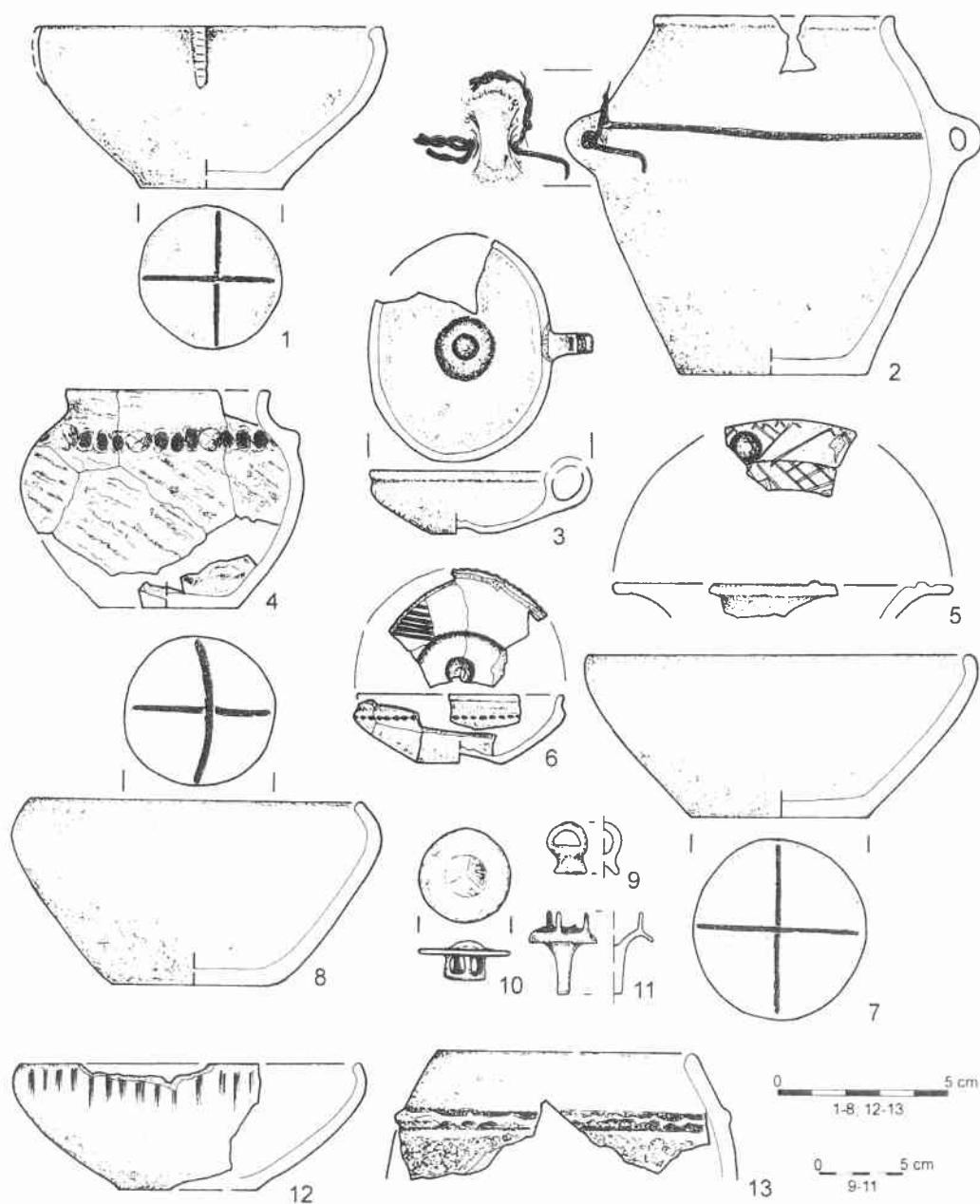
Odsłonięte w części N stanowiska relikty osadnictwa, wypada zaliczyć do osady (osad?) stałej, otwartej, o długotrwałym okresie użytkowania (ryc. 2). Wskazują na to odkryte pozostałości naziemnej zabudowy drewnianej typu słupowego i być może

Ryc. 4. Milejowice, stan. 19. pas S, pow. Wrocław. Obiekt 225-pochówek szkieletowy ludności kultury unietyckiej. Fot. J. Kopiasz

Ryc. 5. Milejowice, stan. 19, pow. Wrocław. Wybór zabytków – pas N: 1 – łyżka gliniana, 2-7 – naczynia gliniane, 8 – przęślik. 1 – ob. 530; 2 – ob. 65; 3 – ob. 557; 4 – ob. 714; 5 – ob. 700 (oraz 204 z pasa S); 6 – ob. 700; 7 – ob. 150; 8 – ob. 899. Rys. K. Gorek

Ryc. 6. Milejowice, stan. 19, pow. Wrocław. Wybór zabytków – pas N (2) i pas S (1, 3-12): 1-8, 12, 13 – naczynia gliniane; 9-11 – ozdoby z brązu (1, 7, 8 – ob. 902; 2 – ob. 53; 3 – ob. 126; 4 – ob. 1493; 5 – ob. 301; 6 – ob. 265; 9, 11 – ob. 265; 12 – ob. 246; 13 – ob. 74). Rys. K. Gorek

zrębowego oraz spore nagromadzenie różnorodnych jam o przeznaczeniu gospodarczym, w tym trzy studnie, z których dwie posiadały zachowane drewniane cembrowiny, a także obecność warstwy kulturowej o miąższości nawet do 0,30 m.

W trakcie prac z lat 2000-2001, prowadzonych na pasie N, a także późniejszych studiów gabinetowych nad dokumentacją, obrazującą rozmieszczenie odkrytych śladów wielu budynków i jam o różnej funkcji, można było zaobserwować powtarzający się

Ryc. 7. Milejowice, stan. 19, pas N, pow. Wrocław. Ślady budynków słupowych. Fot. M. Kopeć

układ zabudowy koncentrującej się wokół wolnych przestrzeni wewnętrznych (ryc. 2)⁵. Generalnie na przebadanym obszarze można wyróżnić część osady, na której wystąpiła bardziej zwarta zabudowa oraz jej peryferie z rozrzuconymi nieregularnie pozostałościami rozmaitych jam i śladami dołów postępowych. W partiach osady wskazujących na koncentrację zabudowy, można z kolei wydzielić dwa wyraźnie zarysowane kompleksy skupione dookoła wolnych przestrzeni – placów, które miały wymiary ok. 20 × 20 m.

Trudno na obecnym etapie badań stwierdzić czy na badanym stanowisku mamy do czynienia z zabudową równoczesową, czy też z kolejnymi fazami funkcjonowania na tym terenie osad w podokresie HaC. W każdym razie odnotować można celowe, w miarę regularne zagospodarowanie przestrzeni osady, zorganizowanej dookoła wolnych od zabudowy placów. Pamiętać wypada o tym, że podokres HaC (a tak głównie, datowany jest prawie cały ruchomy materiał źródłowy z tego stanowiska) obejmuje ponad 150 lat. Natomiast rozmaite podejmowane szacunki dotyczące czasu funkcjonowania budynków drewnianych z reguły podają jako okres ich trwania ok. 30 lat, a wyjątkowo w przypadku solidnych budynków nawet 60 lat. Biorąc pod uwagę podobny schemat zabudowy, fakt „honorowania” wolnej przestrzeni między oboma założeniami, a także daty uzyskane z analiz drewnianych cembrowin studni, można by się przychylić ku hipotezie ich jednoczesnego funkcjonowania, przynajmniej w jakimś okresie.

Pierwszy ze wspomnianych dwóch kompleksów zabudowy na pasie N zarysował się w jego południowo-wschodniej części. Układy jam postępowych pozwalają na wydzielenie ok. 7-8 budowli naziemnych, wzniesionych w konstrukcjach słupowych, które

⁵ Badania na N części stanowiska nie zostały zakończone; do przebadania pozostało ok. 15 arów.

Ryc. 8. Milejowice, stan. 19, pas N, pow. Wrocław. Kompleks jam o charakterze wybierzyskowym z blokiem kamiennym. Fot. M. Kopec

wysoce prawdopodobne, że ów głaz ze swoim „praktycznym” płaskim kształtem mógł być wykorzystywany przez ludność osady, jako swoisty rodzaj „stołu” czy „podestu”. Być może nie tylko aspekt praktyczny odgrywał tutaj rolę, ale blok ten mógł służyć również jakimś zabiegom kultowym.

Na południowym skraju omawianego ciągu jam wybierzyskowych ulokowana była jedna ze studni, bez zachowanych elementów drewnianych (obiekt nr 150). Kolejna studnia (obiekt nr 280) wystąpiła w obrębie opisanego wyżej kompleksu budynków słupowych, w jego części południowo-zachodniej (Gediga i in. 2001, ryc. 5, s. 154). Na poziomie warstwy wodonośnej zachowała się czworokątna konstrukcja drewnianej cembrowiny, na którą składał się pojedynczy wieniec ustawionych na sztorc dranic z zaciosanymi wpustami umożliwiającymi łączenie naroży skrzyni za pomocą połączeń krzyżowych prostych, które stosowano również w średniowieczu (Wiśniewski 1991, s. 138, ryc. 29d).

Drugi wyraźnie zarysowujący się kompleks, w którym zarejestrowano analogiczną koncentrację obiektów nieruchomych, wystąpił na pasie N nieco na północny zachód od

zgrupowane były wokół wolnej przestrzeni i zorientowane do placu szczytami, bądź też dłuższymi ścianami (ryc. 2, 7). W obrębie tego skupiska, na wschód od dwóch usytuowanych na osi N-S regularnych budynków, zarejestrowano kompleks jam ułożony paralelnie do nich. Ich kształty oraz charakter wypełnisk świadczą, że mamy do czynienia z zapleczem osady w postaci jam gospodarczych i obiektów powstałych w wyniku pobierania utworów lessopodobnych o miąższości do 0,30 m, wykorzystywanych m.in. do obmazywania ścian budynków (ryc. 8). Interesującym odkryciem była obecność w centrum jednej z jam, płaskiego bloku narzutowego dużych rozmiarów, o wymiarach ok. 1,0 × 1,8 × 0,8 m. Wstępna analiza geomorfologiczna wykluczyła intencjonalne opracowanie powierzchni kamienia, natomiast jest

poprzedniego (ryc. 2). Wśród obiektów dają się rozpoznać zarówno konstrukcje zagłębione w ziemię, jak i naziemne. W przypadku konstrukcji naziemnych ponownie zwraca uwagę przede wszystkim obecność ok. 14 budowli słupowych, zgrupowanych wokół wolnego placu. Także w obrębie tego skupiska budynki ustawione były do placu szczytami, bądź też dłuższymi ścianami.

W części wschodniej i północnej, na obrzeżach omawianego skupiska, uchwycono zarysy płytkich rowków długości kilkudziesięciu metrów, które układały się równolegle do ścian budowli słupowych. Prawdopodobnie są to pozostałości ogrodzenia płotowego zamykającego pierwotnie to założenie. W południowej partii tego zespołu osadniczego odkryto studnię (obiekt nr 53) z zachowaną cembrowiną drewnianą, o podobnej konstrukcji jak opisana wcześniej. W wypełniku jej partii spągowych znajdowały się dwa niemal kompletne naczynia, w tym jedno z zachowanym fragmentem sznurka w uszku (ryc. 6:2). Z innych interesujących znalezisk wymienić należy wkopane w podłoże naczynie wazowate (ryc. 5:2), najprawdopodobniej o charakterze ofiary wotywniej, wewnątrz którego znajdowały się fragmenty wyrobów z brązu (m.in. fragment siekierki) oraz surowiec brązowy (ob. nr 65).

W części południowej stanowiska Milejowice 19 (pas S) odsłonięto i przebadano teren pod jezdnię południową autostrady oraz w całości obszar MOP-u „Krajków I Południe” (ryc. 3). Wśród odkrytych obiektów nieruchomych dominowały jamy posłupowe. Na podstawie przeprowadzonej analizy planigraficznej można stwierdzić, że odsłonięte ślady dołów słupowych w wielu przypadkach były pozostałościami zarówno budowli, jak i ogrodzeń rozdzielających konkretne skupiska lub zagrody. Tworzyły one wyraźne układy przestrzenne, w których skład wchodziły budynki i towarzyszące im różnorodne urządzenia gospodarcze oraz liczne jamy o charakterze gospodarczym, niejednokrotnie będące elementami składowymi wspomnianych budynków. Koncentracja reliktyw tego typu wystąpiła w północno-zachodniej i południowo-wschodniej partii przebadanego terenu.

Pierwsze wyraźne skupisko obiektów wyodrębniło się w północno-zachodniej części pasa drogowego i MOP-u „Krajków I Południe”. Były to relikty osady otwartej o bardziej rozproszonej zabudowie niż omawiane poprzednio założenia. W jej obrębie zrekonstruować można ok. 17 budynków słupowych. Istotnym zagadnieniem kształtowania się osadnictwa w tym kompleksie jest również kwestia czasu jego trwania, relacja do innych skupisk odsłoniętych na stanowisku oraz problem chronologii względnej wszystkich dających się odtworzyć budowli. Także w tym przypadku pozyskany materiał zażytkowy, w głównej mierze ceramika, pozwala datować ogólnie omawiany zespół osadniczy na podokres HaC. Nie stwarza to natomiast możliwości na bardziej precyzyjne ustalenie czasu użytkowania poszczególnych budowli. Argumentem przemawiającym za krótkotrwałym, jednofazowym charakterem odkrytej zabudowy jest brak ewidentnych pozostałości napraw, czy przebudowy budynków, jak też śladów przecinania się i nachodzenia na siebie obiektów, co potwierdzałoby ewentualną wielofazowość zabudowy. Przyjąć zatem można tezę, że zarejestrowane obiekty pochodzą z jednej fazy użytkowej.

Warto w tym miejscu nadmienić, że część nieregularnych, płytkich obiektów tworzących wyraźne zgrupowanie położone w odległości do 50 m na południowy wschód od tej części osady, podobnie jak podobne jamy w jednym ze skupisk w północnej części

Ryc. 9. Milejowice, stan. 19, pas S, pow. Wrocław. Wschodnia część zamkniętej osady z widocznym przebiegiem dwóch rzędów słupów. Fot. A. Kosicki

stanowiska (pas N), powstały w wyniku wybierania przez zamieszkującą ludność pyłowatej pokrywy lessopodobnej. Część z tych jam wykorzystana została potem jako śmietniska, czego dowodem jest obecność w ich wypełniskach ułamków ceramiki i kości zwierzęcych.

Drugi wyraźnie wyodrębniający się i wyjątkowo interesujący kompleks zabudowy zarejestrowany został w południowo-wschodniej części przebadanego obszaru, niemal w centrum MOP-u „Krajków I Południe”. W trakcie badań uchwycono prawie cały jego zasięg w granicach inwestycji, a jedynie południowa peryferia zgrupowania obiektów wykraczała poza linię rozgraniczającą inwestycję.

Obiekty nieruchome, które można interpretować jako pozostałości ok. 18 budynków słupowych oraz rozmaitych jam gospodarczych, znajdowały się w obrębie partii osady otoczonej ogrodzeniami. Stanowiły je dwa, a we wschodniej części nawet trzy, pierścienie konstrukcji wspartej na wkopanych w podłoże słupach. W trakcie badań rozpoznano niemal cały przebieg założenia o kształcie zbliżonym do okręgu, którego zewnętrzna średn. osiągała ok. 85 m (ryc. 3, 9).

We wschodniej części omawianego skupiska trzy rzędy jam postłupowych przebiegały na większym odcinku niemal równolegle, by w części północnej zetknąć się ze sobą (ryc. 9). Miejsce styku wszystkich trzech ciągów wyznaczało w przybliżeniu połowę zewnętrznego okręgu, w który wpisane było całe założenie. Maksymalna odległość mierzona między konstrukcjami zewnętrzną a środkową osiągnęła 10,5 m, natomiast między środkową a wewnętrzną średnio 4-5 m. Przebieg zewnętrznego i środkowego ciągu wyznaczały ślady po słupach rozmieszczonych najczęściej w odstępach 1,2-1,8 m

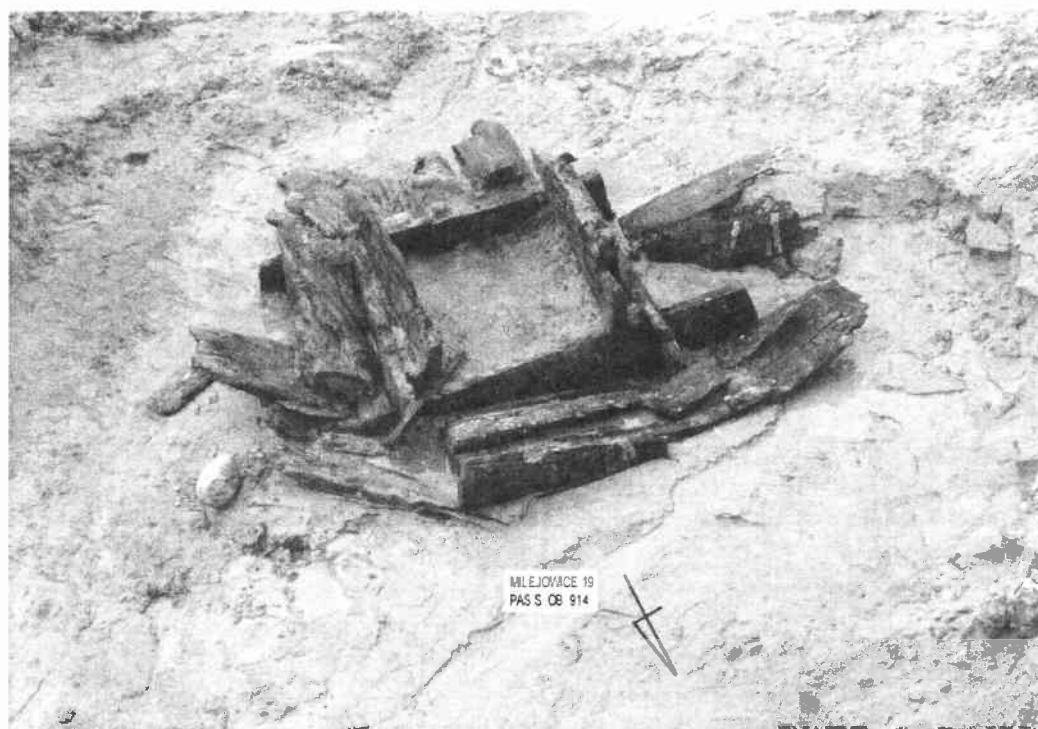
(minimalne 0,8 i maksymalne 2,4 m). Jeżeli można by z jakimś prawdopodobieństwem uznać, że owe słupy nie stanowiły jedyne go elementu omawianego ogrodzenia wówczas trzeba by przyjąć, iż był to rodzaj płotu łątkowego (Moszyński 1929, s. 560, ryc. 482:8) zbudowanego w technice sumikowo-łątkowej, na co mogą wskazywać znacznych rozmiarów średnice słupów. Specyficzny charakter miała najbardziej wewnętrzna linia ogrodzenia, uchwycona jedynie we wschodniej części założenia. W odróżnieniu od dwóch pozostałych ciągów dołów posłupowych powstała ona w oparciu o rów szer. od 0,4 do 0,6 m i głęb. ok. 0,4 m od stropu calca, w którym posadowione były słupy. W jej północnej części zarejestrowano ślady po gęsto rozmieszczonych słupach na obwodzie zewnętrznym i znacznie rzadziej na wewnętrznym. Z przekroju podłużnego rowu fundamentowego wynikało, że na znacznych odcinkach czytelne były ślady słupów ustawianych jeden przy drugim, co sugerowałoby konstrukcję typu palisadowego.

Na wschód i zachód od opisanej, zamkniętej ogrodzeniem części osady, wystąpiły jamy będące śladami po wybieraniu pokrywy lessopodobnej. Ich głębokość nie przekraczała na ogół 0,3 m, w przeciwieństwie do głębszych nowożytnych wybierzysek piasku i żwiru, które częściowo zniszczyły zachodnią partię tego założenia.

Ślady zabudowy wewnątrz całego owego kolistego założenia, a także niektórych budynków oraz jam przecinających wewnętrzny system ogrodzenia, sugerują, że w najstarszej fazie było ono największe, ale z czasem się zmniejszało. W centralnej części założenia usytuowane były dwa depozyty (ob. nr 901 i 902), które z dużym prawdopodobieństwem można określić jako ofiary wotywno. Na depozyt z obiektu nr 901 składały się dwa naczynia włożone jedno w drugie oraz kości zwierzęce. W obiekcie nr 902 znajdowało się naczynie zasobowe przykryte innym naczyniem, a we wnętrzu złożone zostały misy, pod którymi wystąpiły kości zwierzęce (ryc. 6:1, 7, 8). Trzeci depozyt (ob. nr 442) pochodzi z południowo-wschodniej części założenia, przy wewnętrznej linii słupów (Gediga i in. 2001, ryc. 4, s. 154). Między wewnętrznym a środkowym umocnieniem zarejestrowano studnię (ob. nr 914) z zachowaną drewnianą konstrukcją cembrowiny (ryc. 3, 10).

W obrębie stanowiska wydzielono kilkadziesiąt budynków wzniesionych w konstrukcji słupowej o powierzchni od ok. 8 m² do ponad 100 m². Większe budynki interpretować można głównie jako założenia mieszkalne, zaś obiekty o relatywnie niewielkich rozmiarach oraz konstrukcje czterosłupowe pełniły raczej funkcje gospodarcze. Niewykluczone, że część z nich, na przykład układy czterosłupowe były zadaszone, ale pozbawione ścian. Tego typu urządzenia gospodarcze, określane jako brogi, znane są ze źródeł etnograficznych (Moszyński 1929, s. 231-232). Nie można też odrzucić hipotezy, że zarejestrowane ślady stanowiły pozostałości spichlerzy w postaci platform palowych lub stołowych prezentowanych w materiałach etnograficznych z kultury ludowej Słowian (Moszyński 1929, s. 230-231). Analogiczne budynki na palowych platformach znane są również z rytów naskalnych z Val Camonica w północnej Italii (Anati 1987, ryc. 18, 19, 35) bardziej zbliżone chronologicznie do osady z Milejowic.

W przypadku zarysów budowli wyznaczonych przez sześć i więcej słupów można przyjąć, iż odpowiadające im budynki posiadały zarówno ściany, jak też zadaszenia. Wszystkie założenia o tym charakterze miały zarysy zbliżone do czworokąta, o dług. ścian od ok. 2-5, a nawet 10 m. Ich ściany zapewne wznoszone były w technice sumikowo-łątkowej, choć nie można wykluczyć także kombinacji tego systemu konstrukcyjnego

Ryc. 10. Milejowice, stan. 19, pas S, pow. Wrocław. Obiekt 914 – drewniana cembrowina studni. Fot. L. Żygadło

z techniką zrębową, szczególnie w budynkach, gdzie nie stwierdzono obecności słupa narożnego. Ilość słupów nośnych występujących wzdłuż ścian była bardzo zróżnicowana i wynosiła od 6 do 16. Doły postłupowe były najczęściej rozmieszczone w regularnych odstępach, a zastosowanie technologii sumikowo-łątkowej pozwalało na wznoszenie ścian o niemal dowolnej długości, ich rozmiar warunkowany był jedynie długością łątek w poszczególnych segmentach. Ze zrekonstruowanymi zarysami niektórych budynków można łączyć przybudówki o mniejszych powierzchniach lub też pozostałości podcieni, a także ewentualnie podcienie, co jak podkreśla słusznie A. Niesiołowska-Hoffmann jest kwestią trudną do rozstrzygnięcia (Niesiołowska-Hoffmann 1963, s. 35), podobne problemy mamy również w odniesieniu do budownictwa z późniejszych okresów (Piekalski 1988, s. 134).

Większość rekonstruowanych na tym stanowisku budynków zorientowana była po linii N-S i jeśli przyjąć sugestie pojawiające się w literaturze, iż w budownictwie ludności kultury łużyckiej przeważają domy słupowe wąskofrontowe (Niesiołowska-Hoffmann 1963, s. 50-53), to wejścia do chat wypadałoby ulokować w ścianach północnych lub południowych, a więc nie zawsze czołem do wewnętrznych placów.

Rekonstrukcja zadaszenia budynków należy do najtrudniejszych zagadnień (Niesiołowska-Hoffmann 1963, s. 53-55; Pyrgała 1972, s. 151-153; Barnycz-Głupieniec 1974, s. 64-73; Jadczykowa 1981, s. 209-214). Obecność śladów po słupach umieszczonych pośrodku ścian szczytowych, a także występowanie układów dołów postłupowych we wnętrzu, w osi dłuższej budynków wskazywać mogą jednak na zastosowanie konstrukcji socha-ślemię. W obiektach o niezbyt dużej szerokości ścian szczytowych, w których najczęściej w dłuższych ścianach znajdowały się także regularnie rozmieszczone

Ryc. 11. Milejowice, stan. 19, pas S, pow. Wrocław. Kompleks jam związanych z warsztatem brązowniczym.
Fot. W. Waniek

słupy, ślemię wspierało się najpewniej na półsochach (Piekalski 1988, s. 128). Na podstawie zachowanych śladów można przyjąć również obecność łączenia obydwu systemów soch i półsoch.

Na koniec warto zwrócić uwagę, na jeszcze jeden niezwykle ciekawy aspekt poznawczy, jakiego dostarczyła badana osada: na północny wschód od omówionego założenia zamkniętego odkryto kompleks jam, związanych z funkcjonowaniem warsztatu brązowniczego (ryc. 3, 11). W trakcie jego eksploracji pozyskano m.in. fragmenty surowca, form odlewniczych, odpadów produkcyjnych oraz gotowe wyroby w postaci guzów, guzów-krepculców i aplikacji, obejmujących głównie ozdoby rzędu końskiego (ryc. 6:9-11). Analogiczne zabytki pojawiają się na szerszą skalę w Europie Środkowej w znaleziskach grobowych począwszy od horyzontu kimmeryjskiego i występują przez cały okres halsztacki (Chochorowski 1993, s. 97-102; Pravěké 1993, s. 348, ryc. 229:7-9, s. 349, ryc. 230:8, 10, 13). Wydaje się, że elementy zdobnicze rzędu końskiego z Milejowic 19, łączyć należy z oddziaływaniami kultur kręgu halsztackiego z terenów Czech i Moraw (Bukowski 1960, s. 237-238).

Wpływy kulturowe płynące w kierunku Śląska z kręgu kultury halsztackiej dotknęły również przeobrażeń w zakresie struktury społecznej, co zdaje się mieć pewne potwierdzenie w socjotopografii osady w Milejowicach. Przesłankę ku interpretacji w zakresie tej problematyki stwarza z pewnością odkryty ogrodzony kręgami utworzonymi z słupów fragment osady, choć nie można wykluczać również innego kierunku poszukiwań interpretacyjnych np. w aspekcie kultury duchowej. Problem ten wymaga jednak jeszcze bardziej szczegółowych analiz w trakcie już pełnego opracowania wyników badań.

Podobnie również kwestią dalszych studiów jest sprawa wytwórczości w obrębie odkrytego warsztatu brązowniczego. Występujące w jego obrębie i w pobliżu wyroby brązowe zdają się wskazywać na miejscowe naśladowanie napływających z kręgu halsztackiego lub za jego pośrednictwem wzorców.

LITERATURA

- A n a t i E., 1987, *Capo di Ponte. Studi Camuni*, t. 1, Capo di Ponte, Brescia.
- B a b i ń s k i L., 2000, *Analiza drewnianych cembrowin studni pochodzących z badań archeologicznych prowadzonych przy budowie drogi A-4, ze stanowisk: Śleza 13, Nowy Śleszów 4, Milejowice 19*, mps w archiwum Instytutu Archeologii i Etnologii PAN Oddział we Wrocławiu.
- B u k o w s k i Z., 1960, Kilka uwag na temat funkcji niektórych ozdób guzikowatych kultury łużyckiej, *Archeologia Polski*, t. 5, s. 197-241.
- C h m a l H., 2001, *Charakterystyka geomorfologiczno-geologiczna stanowiska Milejowice 19*, mps w archiwum Instytutu Archeologii i Etnologii PAN Oddział we Wrocławiu.
- C h o c h o r o w s k i J., 1993, *Ekspansja kimmeryjska na tereny Europy Środkowej*, Kraków.
- C h r z a n o w s k a W., K r u p s k a A., 2000, *Wilkowice 8. Wyniki ekspertyzy materiałów kostnych oraz Śleza stanowisko 13 i Milejowice stanowisko 19*, mps w archiwum Instytutu Archeologii i Etnologii PAN Oddział we Wrocławiu.
- C h r z a n o w s k a W., K r u p s k a A., 2001, *Wilkowice 8 wykop II. Wyniki ekspertyzy materiałów kostnych z 2000/2001 oraz Śleza stanowisko 13 i Milejowice stanowisko 19*, mps w archiwum Instytutu Archeologii i Etnologii PAN Oddział we Wrocławiu.
- G e d i g a B., B r o n o w i c k i J., K o s i c k i A., Ż y g a d ł o L., 2001, *Badania wykopaliskowe na autostradzie A-4 w 2000 r.*, Śląskie Sprawozdania Archeologiczne, t.43, s. 147-163.
- B a r n y c z - G ł u p i e n i e c R., 1974, *Drewniane budownictwo mieszkalne w Gdańsku w X-XIII wieku*, Gdańsk.
- J a d c z y k o w a I., 1981, *Budownictwo mieszkalne ludności kultury przeworskiej na obszarze Polski*, Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, t. 28, s. 109-246.
- K r a p i e c M., 2001a, *Badania dendrochronologiczne prób drewna pozyskanych z prac archeologicznych związanych z budową autostrady A-4 ze stanowiska Milejowice 19 (ob. 53 i 280)*, mps w archiwum Instytutu Archeologii i Etnologii PAN Oddział we Wrocławiu.
- K r a p i e c M., 2001b, *Analiza dendrochronologiczna prób drewna pozyskanych podczas prac archeologicznych związanych z budową autostrady A-4 ze stanowiska Milejowice 19 (ob. 914)*, mps w archiwum Instytutu Archeologii i Etnologii PAN Oddział we Wrocławiu.
- M o s z y ń s k i K., 1929, *Kultura ludowa Słowian*, tom I, *Kultura Materialna*, Kraków.
- N i e s i o ł o w s k a - H o f f m a n A., 1963, *Ze studiów nad budownictwem plemion kultury łużyckiej*, *Slavia Antiqua*, t. 10, s. 25-130.
- P a z d u r A., 2001, *Sprawozdanie nr 11/2001 z wykonania oznaczeń wieku metodą C-14 w Laboratorium C-14 Instytutu Fizyki Politechniki Śląskiej w Gliwicach*, mps w archiwum Instytutu Archeologii i Etnologii PAN Oddział we Wrocławiu.
- P i e k a l s k i J., 1988, *Osada z okresu wpływów rzymskich w Nędzy, woj. Katowice*, *Silesia Antiqua*, t. 30, s. 123-164.
- P r a v ě k é = *Pravěké dejiny Moravy*, 1993, Brno.
- P y r g a ł a J., 1972, *Mikroregion osadniczy między Wisłą a Dolną Wkrą w okresie rzymskim*, Wrocław.
- W i ś n i e w s k i Z., 1991, *Średniowieczna technika budowy studni w świetle badań terenowych na Nowym Mieście we Wrocławiu przy ulicy Bernardyńskiej*, *Silesia Antiqua*, t. 33/34, s. 105-139.

RESCUE EXCAVATIONS IN SITE MILEJOWICE, NEAR WROCLAW, IN 1999-2001

S u m m a r y

Site Milejowice 19 is situated on a moraine upland in the Wrocław Plain, 900 m south-west of the village of Milejowice and 700 m south-east of the village of Krajków (Fig. 1).

The excavations in 2000-2001 comprised the area of over 8.5 hectare, where 2660 objects were explored.

A necropolis was discovered in the site's western part, both in zones S and N, where 10 Unětica culture burials were found (Fig. 4).

A great majority of objects were Lusatian culture remains from the end of Bronze Age and the subperiod HaC of the early Iron Age. Diversified mass material was obtained, mainly pottery (Fig. 5:2-7; 6:1-8, 12, 13), pugging and animal bones. Apart from these a whorl of a spindle, weaver's weights, grinding stones and objects made from bronze (Fig. 5:1, 8; 6:9-11). On the basis of the artefacts the chronology of the settlement may be determined as the subperiod HaC, which is also confirmed by the results of dendrochronological analyses and the sample of animal bones denoted with the C-14 method.

The remains discovered in part N of the site constituted the type of a permanent, open settlement (settlements?) used for an extended period of time (Fig. 2). The excavations from 2000-2001 carried out in zone N and the subsequent analysis of records showing the arrangement of the discovered traces of many buildings and pits of various functions revealed a recurrent scheme of construction centred around the free inner spaces (Fig. 2). The excavated area revealed the part of the settlement of more dense construction and its peripheries with irregularly arranged remains of pits and traces of post holes. The parts of the settlement of concentrated construction reveal two, distinctly preserved complexes concentrated around free spaces – squares of the approximate size of 20 × 20 m.

The southern part of site Milejowice 19 (zone S) the discovered objects were predominated by post holes (Fig. 3). The planigraphic analysis shows that the uncovered traces of post holes were in many cases the remains of both buildings and fences dividing concentrations and cottages. They formed distinct spatial arrangements comprising buildings with the accompanying farm utensils and pits frequently constituting parts of the buildings mentioned above.

The southern part of the site (Fig. 3) provided a distinct and exceptionally interesting complex of buildings. The excavations revealed its almost complete range, only with its eastern part extending beyond.

Immovable objects, interpreted as the remains of ca 18 post construction buildings and various pits, were situated within the part of the settlement surrounded by fences. They were constituted by two, and in the eastern part even three, rings of constructions supported on post dug into the ground. The excavations revealed nearly complete arrangement of the shape approximating a circle of the outer diameter of ca 85 m.

Two deposits were situated in the central part (objects no. 901 and 902), which with a considerable degree of probability may identified as votive offerings, which included vessels and animal bones (Fig. 6:1; 7, 8). A well (object no. 914) with preserved wooden construction of casing (Fig. 3, 10) was recorded between the inner and middle structures, in the eastern part.

To conclude, it should be mentioned that the southern section of the site provided a complex of pits connected with a functioning bronze workshop (Fig. 3, 11), which provided, among others, fragments of raw material, casting moulds, wastes and finished products comprising mainly the decorations of a horse harness (Fig. 6:9-11).